

Assessment of Morphological Elements of Safe Public Realms (a Case Study of Dohezar Neighborhood of Bandar Abbas)

Shahla EghtedarBakhtiyari¹, Zahra Sadat Saeede Zarabadi^{2✉}, Hamid Majedi³

1. Ph.D Student of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: shahla.eghtedari1400@gmail.com

2. Associate Professor, Faculty of Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
✉ E-mail: z.zarabadi@srbiau.ac.ir

3. Professor, Faculty of Art and Architecture, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
E-mail: majedi@srbiau.ac.ir

How to Cite: Eghtedar Bakhtiyari, S; Saeede Zarabadi, Z; & Majedi, H. (2022). Assessment of Morphological Elements of Safe Public Realms (a Case Study of Dohezar Neighborhood of Bandar Abbas). *Geography and Development*, 20(66),55-80.

DOI: <http://dx.doi.org/10.22111/J10.22111.2022.6723>

Received:

3 September 2021

Received in revised form:

31 October 2021

Accepted :

5 December 2021

Published online:

15 January 2022

Keywords:

Morphology,
Public Realms,
Urban Security,
Path Analysis,
Bandar Abbas City

ABSTRACT

Understanding the relationship between human settlement's spatial structure and residents' social life is one of city researchers' major challenges. One of the most important spatial structures of a city is the public realm. Public realms are usually constructed for free usage of general society people. Everyone has the right to access and use public realms. A public place's public realms is a place for social interactions and creates the city's social life, an important factor is the public realm's security and how safe people feel in this space. It is no doubt that public realms would lose their efficiency. The present research's method is descriptive-analytical and has a practical purpose. The general tool for data gathering consists of library studies and questionnaire completion by the citizens of the Dohezar district. This questionnaire was designed proportional to the information type and based on the Likert Scale. This research's statistical population consists of Bandar Abbas Dohezar citizens, and the statistical sample consists of 376 residents that have been computed and chosen by the Cochran formula, and the questionnaire distribution method is simple random sampling. Path analysis method and soft wares SPSS and AMOS were used in data analysis. The results depict that the most influential component on security is the movement and access indicator, and the least influential is access quality. Considering the research results, five approaches of scale and spatial frame, movement and access network, environmental comfort, access quality, and activity and ground control caused security enhancement in the public realm.

© the Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

Extended Abstract

1. Introduction

During recent years, cities have developed due to an increase in urbanism and urban population, one of the most important global changes. The combination of functions and the cities' common functions are the key to identify the urban function. One of the most important city functions is the formation of public realms. The city's physical form includes constructions of public fields and

private spaces that are the platform for different activities. In a comprehensive definition, it can be stated that public fields are accessible locations during the entire day that are the platform for social interactions and sociability. The most important factor that creates or lowers the quality of social fields is the sense of safety and security in these places. Public space is a social space that is accessible to everybody regardless of gender, age, economic class, or nationality. In a public space,

there are no costs. Public spaces have three main characteristics; they are responsive, democratic, and meaningful. They are responsive in a way that they must contain the activities and desires of the user. Democratic tools must be of different social, economic, and cultural fields and access to the public with different physical conditions without discrimination. The public space must ensure that different desires and activities do not interfere. These spaces are meaningful in a way that they must make a relationship with humans, space, and the world and with the social platform.

The goal of current research is to evaluate the effect of the morphological component of public fields on improvements of city safety in the Dohezar region of Bandar-abbas city.

2. Data and Methodology

The method of current research is descriptive-analytical. Its information is collected from library studies through completing surveys. The validity and reliability of the survey are confirmed via Cronbach's alpha. The statistical population are the residents of Dohezar state in Bandarabbas city, from which 376 persons were randomly sampled using Cochran formula. The analysis of collected data was performed using Pearson correlation coefficient and they were modelled (structural equations) using SPSS and AMOS softwares.

3. Discussion and Results

For investigation, identification, and analysis of the path of variables on each other and responding to goal and the main question of the research, the structural equation modelling was used. This model obtains the relationships between parameters using regression coefficients and examines the parameters' paths on each other.

The most important stage in statistical analysis is assessing model fitness on data. Thus, before conducting any causal relationships between structures, model fitness on data must be confirmed. In experts' opinion, if three criteria of the research

criteria are in an appropriate state, the model has an acceptable fitting. Thus, after examining the overall indices of the research, it can be concluded that the collected data properly supports the model. After ensuring the appropriateness of the measurement, a structural equation is prepared and executed in AMOS after evaluating the results' correctness.

The obtained results indicated the direct effect of parameters on city safety. Based on the results for scale parameters and space form ($\beta=0.181$, $P<0.050$), the environmental comfort ($\beta=0.187$, $P<0.050$), motion and access network ($\beta=0.276$, $P<0.050$), access quality ($\beta=0.131$, $P<0.050$), and land use and activities ($\beta=0.260$, $P<0.050$) on city safety have a significant direct effect on city safety. According to the results of path analysis, it can be argued that the most important morphological component of the public realm that has an effect on an increased safety of Dohezar region of Bandarabbas is motion and accessibility index with a path coefficient of 0.280. The land use and activities, with a path coefficient of 0.260, was the second priority, the environmental comfort with a path coefficient of 0.190, scale and space form with a path coefficient of 0.180, and accessibility quality with a path coefficient of 0.130 were the next priorities.

4. Conclusion

Based on the conducted researches, there is a direct relationship between safety and successful performance of public realms. Public realms are important parameters that can affect the satisfaction of citizens. In the current study, by considering the indices that in some way led to the success of public realms, we conclude that during urban planning and design, to achieve a more human urban environment,

conditions must be in a way that all human groups could be in public realms and to answer the question, how morphological components of public realms affect safety?, after taking into account the significant positive relationship between independent

parameters and dependent ones, we find that by increasing each morphological indices of public realms, city safety increases. Based on the research findings, the most effective index on safety is motion and accessibility network with subcriteria of “continuity and permeability” and “transportation service” and the lowest effectivity is for accessibility quality with subcriterion of “pathway”. Based on morphological reshearcers, public realms seek to improve safety in social fields via five approaches of space form and scale, motion and accessibility network, environmental comfort, accessibility quality, and quality of land use and activities. The research studies have shown that during recent years, applying principles of urban planning and design for improvement and perception of safety and controlling social ills is of great concern.

Keywords: Morphology, Public Realms, Urban Security, Path Analysis, Bandar Abbas City.

5. References

- Amini Hajibashi, M., Rezai, M., Bandarabad, A (2019). A Comparative Study about Urban Morphology Patterns in Contemporary Iranian and European Cities, Rey in Iran and Siena in Italy. *Human Geography Research*, 51(4), 853-870. https://jhgr.ut.ac.ir/article_64339.html.
- Hormozgan province planning program (2018). Hormozgan Management and Planning Organization, Vice President for Research and Technology. <https://hormozgan.mporg.ir/amar/wid/>.
- Bezadfar, M., Majedi, H., Garegezllybi, N (2015). A model for urban morphology in order to create a lively (happy) public arena, National Conference on Architecture, Urban Planning and Tourism, Sustainable Development. <https://civilica.com/doc/403501>.
- Pourmohammadi, M., & Sadrmousavi, M., & Jamali, S. (2011). A review On Urban Morphology Schools. *Arid Regions Geographic Studies*, 2(5), 1-16. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=251621>.
- Takaloo, S (2016). Correlation between Spatial Configuration And Unsafe Activity Zones (case study: Vard Avard Local Texture), Vol 4, No. 53 & 54, 77-78. http://www.haftshahrjournal.ir/article_24602.html.
- Jamali, S. (2015). Evaluating The Place Of Typo Morphological Approaches In Urban Development Plans In Iran, Case Of Tabriz Metropolis. *Arid Regions Geographic Studies*, 5(19), 85-102. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=529599>.
- Daneshpour, S., & Rosta, M. (2012). City Structure Studing Toward Urban Form Cognition. *Iranian Architecture And Urbanism*, -(4), 45-54. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=439672>.
- Dashtishafiee, A., Fathi, R., Bahaloo, N. (2015). Investigation of morphology and urban spaces of historical contexts of Islamic cities Case study: Historical context of Sari city, The Second Scientific Conference on New Horizons in Geography and Planning, Architecture and Urban Planning of Iran, Tehran. <https://civilica.com/doc/442279>.
- Zakavat, Kamran (2011). The place of space, organization in urban design. *Sofeh Magazine*, 54. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=296994>.
- Ranjbar, N., Mahmoodi, M. (2020). Morphology of the black tent in the nomads of southwestern Iran (Case study: nomads in the south of Ilam province and north of Khuzestan province), <https://civilica.com/doc/1010450>.
- Population and Housing Census (2016). Hormozgan Management and Planning rganization.
- Shakoriasl, SH. (2016). Recognition of Environmental attributes contributing to women's Security in Urban Spaces (Case Study: Makhshus & Salamat Neighborhoods, Tehran's 11th Region), *Journal of Urban Studies*, No. 21, Winter 2016, 77-91. https://urbstudies.uok.ac.ir/article_46004.html.
- Salehi, E. (2011). Environmental planning and design of security in urban environment, study plan of the Organization of Municipalities and Rural Affairs. <https://www.gisoom.com/book/1756652/%DA%A9%D8%A%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%B1%DB%8C%D8%B2%DB%8C-%D9%88-%D8%B7%D8%B1%D8%A7%D8%AD%DB%8C-%D9%85%D8%AD%DB%8C%D8%B7%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D8%AD%DB%8C%D8%B7-%D8%B2%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%B4%D9%87%D8%B1%DB%8C/>.
- Aliporkohi, Pantea. (2019). Provide a model adaptable to the urban form with climatic conditions, Supervisor: Zahra Sadat Saeedeh Zarabadi, Advisor: Hamid Majedi, PhD Thesis in Urban Planning, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran. <https://faculty.srbiau.ac.ir/z-zarabadi/fa/facultyThesis>.

- Ameri siahooe, H., & Taghavigodaezi, S., & Bainranzadeh, M. (2011). An Analytical Approach To CHalleng Urban Area Case Study: The Decaid Part Of City. Environmental Based Territorial Planning (Amayesh), 4(12), 15-46.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=142975>.
- Falakian, N., Safari, H., Kazemi, A. (2021). The Morphology of Semantic Architecture Using the Method of Space Syntax Case study: (Hakim Mosque of Isfahan). Quarterly of New Attitudes in Human Geography, Vol. 13. No 3.
http://geography.journals.iau-garmsar.ac.ir/article/681019_8bd736256856708da6beefe6b6b6e9aa.pdf.
- GHarai, F., & Radjahanbani, N., & Rashidpour, N. (2010). Study of Sense of Safety In Different Urban Areas, Case Study: A Comparison Of Regions 2 And 11 of Tehran Municipality. Armanshar, 3(4), 17-32.
<https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=247423>
- Garegezlibygi, N., Bezadfar, M., Majedi, H., Garegezlibygi, N (2016).A Model for Urban Morphology in Responsive Public realms, 4th International Congress of Civil Engineering, Architecture&Urban Development, Tehran, <https://civilica.com/doc/619980>.
- Lotfi, H., Jamshidi, H (2014). Sense of security and urban morphology (Case study of Garmsar sidewalks), 7th Congress of the Iranian Geopolitical Association (Political Geography of the City), Tehran. <https://civilica.com/doc/371312>.
- Lak, A., & Hakimiyan, P. (2017). Investigating The Morphology Of The Iranian Bazaar With Urban SpatialL Design Approaches, Case Studies: Kerman And SHiraz Bazaars. Soffeh, 27(76), 109-134.
<https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=579318>.
- Hamid Majedi ,H.,Farah habib ,F., Bagheri Seyghalani, B (2018). Investigation of Morphological Characteristics in the Formation of Tabriz Urban Structure in the Qajar Period and Pahlavi Period, Volume 9, Number 4, 371-388. http://www.jgeoqeshm.ir/article_99062.html.
- Marofi, S., & jafari shamsabadi, m. (2018). The Role of Spatial Configuration of Neighborhoods in Residents' Security by "Space Syntax" Method. Research And Urban Planning, 9(34), 119-131.
<https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=613956>.
- Molazem,M., Aflaki,A.(2020). Morphology and spatial security in the context of urban space on Zand Street in Shiraz, Volume 1399, Number 31,83-94.
http://journals.police.ir/article_95069.html.
- Sahereh mehrabian ,S., safari ,H., Soheili,J.(2021). Morphological Analysis Of Dar al-Fonoon School Using Space Syntax, Volume 5, Number 9, 263-276.
https://at.journals.ikiu.ac.ir/article_2120.html.
- Alborz Development and Planning Consulting Engineers (2012). Organizing the program of informal settlements and empowering measures of their communities with emphasis on urban development of Bandar Abbas with Shahrngar perspective.
<https://www.shahrnegar.com/product/informalsettlement-bandarabbas>
- Alford, R. P. (2012). "Broken Windows Theory of International Corruption", Ohio State Law Journal, 5(73), 1253-1282.
https://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholars/hip/572/.
- Bhargava, Nikita(2014).Women's perception of Safety in Public Places Dissertation,
- School of Planning and Architetcure, NewDelhi,Guided by Ms. Mukta Naik .
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:826168/FULLTEXT01.pdf>.
- Carmona,Mattew.(2019).Principles for Public space design,planning to do better,Urban Des Int 24,47-59.
[https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-0070-3](https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-018-0070-3).
- Carmona, Matthew.(2018).Public places urban spaces Principles for public space design, planning to do better.
<https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-018-0070-3>.
- Carmona, M. (2010). Public Places, Urban Spaces: The Dimensions Of Urban Design: Routledge.
<https://www.routledge.com/Public-Places-Urban-Spaces-The-Dimensions-of-Urban-Design/Carmona/p/book/9781138067783>.
- Cinar,Eylem Akman and Cubukcu, Ebru (2012). The influence of micro scala environmental characteristics on crime and fear "Social and Behavioral Sciences, Procedia, 83-88.
<file:///C:/Users/Copy%20Service/Downloads/the-influence-of-micro-scale-environmental-characteristics-on-crime-and-fear.pdf>.
- Cozens P, Love T (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). Journal of Planning Literature. 2015;30(4):393-412.
<doi:10.1177/0885412215595440>.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0885412215595440?journalCode=jplb>.

- Conzen, M. R. (2004). Thinking about urban form: papers on urban morphology, 1932-1998. Oxford ; New York : Peter Lang, 2004.
https://books.google.com/books/about/Thinking_about_Urban_Form.html?id=ykYsc8Uy3LQC.
- Gibson, Victoria (2016) Third Generation CPTED? Rethinking the Basis for Crime Prevention Strategies. Doctoral thesis, Northumbria University. This version was downloaded from Northumbria Research Link:
<http://nrl.northumbria.ac.uk/27318/>.
- Effner, K., Twardzik, M. (2015). Leaching Functions from the Outer Metropolitan Zones (Trade, Services)-Increasing Peripherality of Small Towns and Rural Areas. *Journal of Economics & Management*, 19, 194-209.
http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklig-ht-2fa91c67-4ef0-4c00-b804-7b78d2ca7f9b/c/14_07.pdf.
- Kropf, K. (2014). Ambiguity in the definition of built form *Urban Morphology*, 18(1): 41-57.
https://www.researchgate.net/publication/289726246_Ambiguity_in_the_definition_of_built_form.
- Kurniawati, Wakhidah (2011), "Public Space for Marginal People" ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Savoy Homann Bidakara Bandung Hotel, Bandung, Indonesia, 15-17 June 2011.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812005198>.
- Layne, Michael R (2010). Supporting Intergenerational Interaction:
- Affordance of Urban Public Space, A dissertation submitted to the Graduate Faculty of North Carolina State University, in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy.
<https://repository.lib.ncsu.edu/handle/1840.16/4834?show=full>.
- Liewelyn- Davies (Firm, 2010). Safer Places: the planning system and crime prevention.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7784/147627.pdf.
- Oliveira, V (2016). Urban Morphology An Introduction to the Study of the Physical Form of Cities Pinho, P. and Oliveira, V. 2009a, Different Approaches to Urban Form, *Journal of Urbanism: International research on placemaking and urban sustainability* 2(2): 103-125.
https://www.researchgate.net/publication/332848938_Urban_Morphology_An_Introduction_to_the_Study_of_the_Physical_Form_of_Cities_Persian_Translation.
- Public Realm Design Guide A guide to creating good streets and spaces Supplementary Planning Document (2017).
https://www.stroud.gov.uk/media/1738/chap8_ihca_designguidespa_2008.pdf.
- Scheer, B. C. (2016). The epistemology of urban morphology", *Urban Morphology*, 17, 20.
https://www.researchgate.net/publication/301359638_The_epistemology_of_urban_morphology.
- Shach-Pinsly and Ganor (2014). Security sensitivity index: Evaluating urban vulnerability, *Urban Design & Planning* · August 2014 DOI: 10.1680/udap.13.00015,
<https://www.researchgate.net/publication/271996427>.
- Is, B.N. 2018. Cities Made of Boundaries: Mapping Social Life in Urban Form. London, UCL Press.
<https://doi.org/10.14324/111.9781787351059>
<https://www.jstor.org/stable/j.ctv513drk>
- Ortle, Richard. & Lorraine Mazerolle (2011). *Environmental Criminology and Crime Analysis*. Routledge. Taylor and Francis Group. London and New York.
<https://www.routledge.com/Environmental-Criminology-and-Crime-Analysis/Wortley-Townsley/p/book/9781138891135>.

ارزیابی مؤلفه‌های ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی امن

مطالعه موردی: محله دوهزار بندرعباس

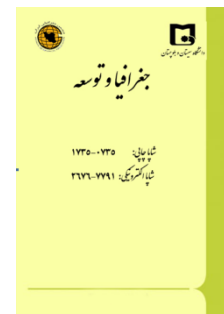
شهلا اقتدار بختیاری^۱، دکتر زهرا سادات سعیده زرآبادی^{۲*}، دکتر حمید ماجدی^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

درک رابطه میان ساختارفضایی سکونتگاه‌های انسانی و زندگی اجتماعی ساکنان، یکی از چالش‌های اساسی پژوهشگران شهری است. یکی از مهم‌ترین ساختارهای فضایی شهری، عرصه‌های همگانی است. عرصه همگانی معمولاً برای استفاده آزاد عموم افراد جامعه ایجاد می‌شود. همه حق دسترسی و استفاده از عرصه همگانی را دارند. عرصه‌های همگانی یک مکان عمومی در جهت تعاملات اجتماعی هستند و حیات اجتماعی شهر را به وجود آورده‌اند. موضوعی که بسیار حائز اهمیت است، امنیت و حس امنیت شهروندان در عرصه‌های همگانی است. بدون شک بدون ایجاد امنیت، عرصه‌های همگانی کارایی خود را از دست خواهند داد. روش انجام پژوهش حاضر توصیفی-تحلیلی و به لحاظ هدف کاربردی است. ابزار کلی مورد استفاده برای گردآوری اطلاعات شامل مطالعات کتابخانه‌ای و تکمیل پرسشنامه توسط شهروندان محله دوهزار است که این پرسشنامه متناسب با نوع اطلاعات موردنظر و براساس طیف لیکرت طراحی شده است. جامعه آماری این تحقیق عبارتند از: شهروندان محله دوهزار (کوی ملت) بندرعباس، نمونه آماری تحقیق ۳۷۶ نفر از ساکنان محله است که با استفاده از فرمول کوکران محاسبه و انتخاب شدند. همچنین روش توزیع پرسشنامه، تصادفی ساده است. در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مسیر و نرم‌افزار SPSS و AMOS صورت گرفته شده است. نتایج نشان داد که تأثیرگذارترین مؤلفه بر امنیت، شاخص شبکه حرکت و دسترسی است و کمترین میزان تأثیرگذاری را کیفیت دسترسی دارد. با توجه به یافته‌های پژوهش، پنج رویکرد مقیاس و فرم فضا، شبکه حرکت و دسترسی، آسایش محیطی، کیفیت دسترسی و کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین موجب ارتقاء امنیت در عرصه‌های همگانی می‌شوند.

جغرافیا و توسعه، شماره ۶۶، بهار ۱۴۰۱
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۱۲
تاریخ بازنگری داوری: ۱۴۰۰/۰۸/۰۹
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۴
صفحات: ۵۵-۸۰

واژه‌های کلیدی:
ریخت‌شناسی، عرصه‌های همگانی، امنیت شهری، تحلیل مسیر، بندرعباس.

مقدمه

در چند دهه اخیر، شهرها به‌عنوان مهم‌ترین سکونتگاه بشر به‌واسطه افزایش درجه شهرنشینی و جمعیت شهری که از مهم‌ترین جنبه‌های تغییر جهانی است، مقدمه رشد و توسعه گسترده شهری را فراهم آورده است (دولتیاریان و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۶). ترکیب عملکردها و شکل‌های مختلف عملکرد مشترک بین آن‌ها، کلید اصلی برای شناخت چگونگی عملکرد شهرهاست. کالبد و فرم‌فیزیکی شهر شامل ساختارهای شکل‌دهی به عرصه‌های همگانی و توده‌های دربرگیرنده

فضاهای خصوصی است که امکان وقوع عملکرد و فعالیت‌های مختلف در آن‌ها بسترسازی شده است (ذکات، ۱۳۹۲: ۶۵). عرصه‌های همگانی (عمومی) به معنای یک فضای اجتماعی به‌عنوان یک میدان شهری است که فارغ از جنسیت، نژاد، قومیت و سن یا سطح اقتصادی، باز و قابل دسترسی برای همه باشد (امینی حاجی باشی و همکاران، ۱۳۹۸: ۸۶۰). عرصه‌های همگانی حداقل دارای سه‌چیز اساسی است که پاسخگو، دموکراتیک و معنی‌دار است (مهرابیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۲۶۷).

۱- دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران shahla.eghtedari1400@gmail.com

۲- دانشیار گروه شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) z.zarabadi@srbiau.ac.ir

۳- استاد گروه شهرسازی، دانشکده عمران، هنر و معماری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران majedi@srbiau.ac.ir

فعالیت‌ها، علایق و خواسته‌های کاربر را در خود جای دهد و وسایل دموکراتیک عرصه همگانی (عمومی) باید از پس‌زمینه‌های گوناگون اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی و همچنین در دسترس برای انواع شرایط جسمی انسان و بدون هیچ‌گونه تبعیضی در دسترس عموم قرار گیرد. عرصه همگانی (عمومی) باید اطمینان حاصل کند که فعالیت‌های مختلف و سایر علایق با یکدیگر تداخل نمی‌کنند. معنادار بدان معنی است که فضای عمومی باید ارتباطی بین انسان، فضا و جهان در کل و همچنین با بستر اجتماعی داشته باشد (فلکیان و همکاران، ۱۴۰۰: ۳۰-۳۱).

ساختار یک شهر، نه فقط سند تاریخ آن، بلکه سند زندگی انسان‌هایی است که آن را ساخته‌اند و در آن زیسته‌اند. در طول حیات انسان‌ها و جوامع، فعالیت‌ها و نیازها ایستا باقی نمانده و تمایل به تغییر دارند و این تغییرات، زمینه رشد و دگرگونی کالبد شهر را فراهم می‌کند (ماجدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۷۴).

درک رابطه میان ساختار فضایی سکونتگاه‌های انسانی و زندگی اجتماعی ساکنان، یکی از چالش‌های اساسی پژوهشگران شهری است. آنچه واضح است این است که از دهه ۱۹۸۰، همه اشکال عرصه‌های همگانی (عمومی) شاهد یک‌رنسانس بوده‌اند که به‌طور فزاینده‌ای به عنصر اصلی بسیاری از طرح‌های بازسازی و توسعه (اعم از مسکونی و تجاری) در سراسر جهان تبدیل شده‌اند و تأثیرات گسترده‌ای در چگونگی مکان‌های نتیجه‌گیری شده داشته‌اند (Carmona, 2019: 47).

در تعریفی جامع می‌توان گفت عرصه‌های عمومی، مکان‌های شهری همه‌شمول و قابل دسترسی، در کلیه اوقات شبانه‌روز هستند که بستر تعاملات اجتماعی و معاشرت‌پذیری را فراهم می‌سازند (بهزادفر و همکاران، ۱۳۹۴: ۸). مهم‌ترین عاملی که کیفیت عرصه‌های عمومی را به وجود می‌آورد یا از بین می‌برد، امنیت و حس امنیت در این مکان‌ها است از آنجاکه بخش قابل توجهی از فعالیت‌ها و همچنین ارتباطات افراد در

عرصه‌های همگانی (عمومی) و فضاهای شهری صورت می‌پذیرد. می‌توان گفت یکی از مهم‌ترین عوامل کارایی عرصه‌های همگانی (عمومی)، امن بودن آن‌هاست (شکوری‌اصل، ۱۳۹۵: ۷۸). امنیت و احساس امنیت دارای نقش اساسی در رضایت‌مندی و آسایش شهروندان و مطلوبیت زندگی در قالب توسعه پایدار انسانی به‌شمار می‌آیند (Cinar & Cubukcu, 2012: 83). مفهوم امنیت شهری بر مصون‌ماندن افراد اجتماع از خطرات و آلودگی‌ها در محیط شهری دلالت دارد (تکلو، ۱۳۹۵: ۷۸). پیشگیری از وقوع جرم و ارتقاء امنیت در شهرها اقدامی ریشه‌ای و متأثر از دو رویکرد اصلی است. رویکرد نخست، انسانی بوده و به کنترل انگیزه‌های شخصی و زمینه‌های اجتماعی ارتکاب به جرم توجه دارد. رویکرد دیگر، مکانی (کالبدی-فضایی) است و به کاهش فرصت اعمال جرم و افزایش امنیت توسط روش‌های مناسب طراحی می‌پردازد (معروفی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۲۱). ناامنی مکان‌ها و فضاهای عمومی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌کند (Carmona, M, 2010: 148).

پژوهش حاضر در محله دوهزار شهر بندرعباس صورت گرفته‌است. محله‌ای که قبل از انقلاب، محل اسکان کارمندان و کارگرانی است که برای کار در صنایع و بنادر با هدف توسعه شهر بندرعباس وارد این شهر شده‌اند و متأسفانه بعد از وقوع انقلاب بدون نظارت و کنترل، این محله گسترش یافت و مسکن اقشار کم‌درآمد را تشکیل داد. بافت کالبدی این ناحیه به دو شکل کاملاً مجزا است، یکی منظم و شطرنجی و دیگری نامنظم و آرگانیک. این محدوده از شهر اصلی‌ترین بخش اسکان غیررسمی بوده‌است و فقیرترین خانواده‌ها را شامل می‌شود و به‌سبب همین ویژگی‌های خاص اجتماعی، اقتصادی و کالبدی، در اغلب موارد به‌عنوان یک مکان و محله نامن شناخته می‌شود. هدف

پژوهش حاضر، ارزیابی تأثیر مؤلفه‌های ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی بر ارتقاء امنیت شهری، محله دو هزار شهر بندرعباس است.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مورفولوژی شهری (ریخت شهری)

حوزه‌ای از تفکر است که فرایند ساخت شهر و محصولات یا نتایج آن را بررسی می‌کند (جمالی، ۱۳۹۴: ۸۶). از آنجایی که نیروهای متنوعی در شکل‌گیری یک شهر نقش دارند، طبیعی است که مورفولوژی شهری به‌عنوان یک دانش میان‌رشته‌ای شناخته شود. به‌همین دلیل است که متخصصان حوزه‌های گوناگون علمی مانند معماران، شهرسازان، جغرافی‌دانان شهری، برنامه‌ریزان شهری و طراحی شهری در میان مورفولوژیست‌های شهری دیده می‌شوند (پورمحمدی و همکاران، ۱۳۹۰: ۲).

ریخت شهرها به اعتقاد کانزن و اکثر ریخت‌شناسان از ترکیب سه عنصر، خیابان، قطعه و ساختمان ایجاد می‌شود (Conzen, 2004, 1934). کروپف نیز علاوه بر تأکید به سه عنصر یادشده به‌عنوان (عناصر بنیادین فرم کالبدی) به وجود یک ساختار و ترکیب سلسله‌مراتبی میان عناصر براساس رابطه جزء به کل معتقد است. وی بیان می‌کند که نحوه پیوند میان عناصر تا شکل‌گیری یک کل منسجم، هدف اصلی فرم کالبدی شهر است (Kropf, 2014: 52). تئوری‌های تغییر در شکل شهری شامل مفاهیمی مانند محدودیت، تداوم، اختلال، چرخه نقشه، ظهور، تکامل، روند تیپولوژی، سلسله‌مراتب فضا-زمانی، سلسله‌مراتب آرگانیک و روابط سلولی یا محوری است. این نظریه‌ها در مورد داده‌ها و مشاهدات الگوی شهرها کاربرد دارد. آن‌ها گردآوری و تفسیر داده‌ها را هدایت می‌کنند و به پایه‌ای برای مهم‌ترین انواع دانش در ریخت‌شناسی شهری تبدیل می‌شوند (Scheer, 2016: 1).

درک اهمیت ریخت‌شناسی شهری که شامل طرح و ترکیب‌بندی فرم‌شهری و فرایندهای مؤثر در شکل‌گیری آن است، به‌طراحان شهری در کسب آگاهی و شناخت الگوهای محلی توسعه و فرایندهای تغییر و تحول کمک می‌کند. کارل کروپ (۲۰۰۱، ۲۰۰۹، ۲۰۱۱، ۲۰۱۳، ۲۰۱۴) در جست‌وجوی زمینه مشترک بین مفاهیم مختلف تحقیق در مورد شکل شهری است (Kropf, 2014: 41). کروپف^۱ و مالفوی^۲ اذعان می‌کنند که «محیط‌ساخته‌شده مجموعه عظیمی از شاخص‌های فعالیت‌های انسانی است که آن‌ها را ایجاد کرده است.» به‌تعبیر مودون، چالش ریخت‌شناسی شهری این است که روش‌های متداول ساخت و تبدیل شهرها را نشان دهد و نشان دهد که چگونه اصول تغییر در بسیاری از زمینه‌های مختلف کار می‌کنند (Scheer, 2016: 2).

برطبق تحقیقات کیم دووی، ریخت‌شناسی شهری به‌عنوان واسطه برخورد‌های سیاسی بوده و تعدیل‌کننده سیاست‌های دانش فضایی در کنش‌های اجتماعی، فراتر از تحولات مکان است. ریخت‌شناسی شبکه‌های فضاهای عمومی، بر نفوذپذیری و قابلیت پیاده‌روی فضاهای عمومی تأثیرگذار بوده و به‌عنوان میانجی عمل می‌کند (علی‌پورکوهی، ۱۳۹۸: ۵). در یک تعریف جامع، می‌توان گفت ریخت شهر، تبلور فضایی و شکلی حیات مدنی-اجتماعی شهر و فعالیت‌های جوامع شهری در مکان و زمان بوده که در ترکیبی از ذهنیت و عینیت، ماهیتی ترکیبی و فرا دوبرعده‌ای یافته است. کوچک‌ترین اجزای این ترکیب در چهارچوب عناصر ساخته دست‌آدمی، ساختمان‌ها، توده و احجام، فضاهای شهری، شبکه راه‌ها، میداين و تأسیسات شهری در کلیتی درهم‌تنیده است که محیط طبیعی با عناصر عمده‌ای چون بستر طبیعی، زمین و ناهمواری‌های آن، جریان‌های آب و پوشش گیاهی در چگونگی ترکیب عناصر در شکل شهر، نقش و تأثیر

عرصه همگانی هیچ هزینه‌ای وجود ندارد. عرصه همگانی باید اطمینان حاصل کند که فعالیت‌های مختلف و سایر علایق با یکدیگر تداخل نمی‌کنند. عرصه‌های همگانی می‌تواند توسط افراد یا گروه‌ها به جوامع محلی معنا یا اهمیت دهد. عرصه همگانی معمولاً برای استفاده آزاد در کل جامعه مشترک است و ایجاد می‌شود. همه حق دسترسی و استفاده از عرصه همگانی را دارند. انواع عرصه همگانی را می‌توان به صورت مربع (گره) و خطی (مانند خیابان و پیاده‌رو) تقسیم کرد. عرصه عمومی دارای سلسله‌مراتب خاصی در سیستم شهر است (Kurniawati, 2011: 478). عرصه‌های همگانی به چیزی در فرم کالبدی خود نیاز دارند که به ما امکان می‌دهد آن‌ها را از محیط اطراف خود به‌عنوان مکانی واضح و مشخص تشخیص دهیم. به‌طور معمول این حس محصور کردن است، جایی که ساختمان‌ها و چشم‌اندازها به‌مراتب بیشتر یا کمتر، ابتدا برای ایجاد فضا، باز می‌شوند و دوم اینکه به‌منظور نگاه‌داشتن چشم و ایجاد مکانی مشخص، فضای اطراف را ببندید (Carmona, 2019:48).

کیفیت عرصه همگانی (عمومی) در شهرها و روستاهای ما می‌تواند در زندگی افرادی که در آن‌ها زندگی و کار می‌کنند، نقش مثبتی داشته باشد. عرصه ضعیف عمومی به جرم کمک می‌کند و برداشت‌های منفی از یک مکان را تقویت می‌کند. عرصه همگانی با کیفیت بالا باعث ایجاد احساس غرور در یک مکان می‌شود، از جرم و جنایت جلوگیری می‌کند، باعث تنوع زیستی و زندگی سالم می‌شود و ارزش‌های زمین را افزایش می‌دهد. با این حال، اغلب اوقات، عرصه «عمومی» بین ساختمان‌ها به‌سادگی فراموش می‌شود (Public Realm Design Guide, 2017: 4). هیلیر معتقد است حضور مردم چه غریبه و چه آشنا احساس ایمنی را در فضای عمومی ارتقاء داده و وسیله‌ای است

قاطع دارند و نهایتاً روابط و چگونگی ارتباط اجزاء تشکیل‌دهنده آن در ایجاد یک کل واحد و در پیوند ارتباط با محیط اطراف، ریخت شهر را به‌عنوان معرف زمان حال و پلی واسط بین گذشته و آینده معرفی می‌کند (دانشپور وروستا، ۱۳۹۱: ۴۹).

عرصه همگانی (عمومی)

براساس فرهنگ انگلیسی آکسفورد واژه Public به معنای کلی و در اکثر موارد متضاد خصوصی است و همچنین متعلق یا متوجه مردم به‌مثابه کلیت و در دسترس یا اشتراکی برای همه مردم تعریف شده‌است. در همین راستا پروفیسور جان لنگ در کتابش با عنوان «طراحی شهری»، در بخش اول (عرصه عمومی شهرها و طراحی شهری) چنین بیان کرده‌است: «تمام تعاریف طراحی شهری حاکی از آن است که طراحی شهری با عرصه عمومی (یا قلمرو عمومی یا فضای عمومی) و عناصر تشکیل‌دهنده آن سروکار دارد. در تعاریف، وی عرصه عمومی را شامل دو جزء می‌داند: قسمت اول با عناصر عمومی محیط کالبدی (مصنوعی و کالبدی) که رفتارها در درون آن روی می‌دهند، ارتباط دارد و قسمت دوم چگونگی تصمیم‌گیری‌های جمعی توسط دولت یا در چارچوب سازوکار بازار براساس قانون هر کشور؛ از این‌رو در ارتباط با مسئله دسترسی به عرصه عمومی، عناصر عرصه عمومی و عملکردهای آن به بار سیاسی یا وضعیت سیاسی هر جامعه اشاره می‌کند و همچنین عملکرد یک عرصه عمومی را به برطرف کردن نیازهای انسانی (با تکیه بر سلسله‌مراتب نیازهای انسانی مازلو) و تجلی کالبدی آن در فضای عمومی شهر، وابسته می‌داند (بهزادفر و همکاران، ۱۳۹۴: ۸). عرصه همگانی (عمومی) به معنای یک فضای اجتماعی به‌مثابه یک میدان شهری است که فارغ از جنسیت، نژاد، قومیت و سن یا سطح اقتصادی، باز و قابل دسترسی برای همه باشد. در

کاربران متمرکز شود. وی تصریح کرد: باید یک مکان سلسله‌مراتب از انواع فضا از عمومی‌ترین خیابان، گرفته تا خصوصی‌ترین، فضای داخلی مسکونی وجود داشته باشد.

نیومن (۱۹۷۲، ۱۹۹۵) و جیکوبز (۱۹۶۱) موضوعات دید و نظارت را به‌عنوان فاکتورهای اصلی ارزیابی امنیت تعریف کردند (Shach-Pinsly & Ganor, 2014: 3). الیزابت وود (۱۹۶۱) از برجسته‌ترین اشخاصی بود که از اهمیت عینیت‌بخشیدن به نظریه طراحی کالبدی در اجتماع دفاع می‌کرد. او با هدف بالابردن کیفیت زندگی برای ساکنان و افزایش زیبایی محیط مسکونی سعی در تغییر طراحی این محیط‌ها کرد. از دیگر نظریه‌پردازان می‌توان از آنجل (۱۹۷۰) که همواره تأکید بر اهمیت محیط کالبدی برای پیشگیری از جرم داشت، نام برد. عقیده وی بر آن است که با مشخص کردن حدود مالکیت، کاهش یا افزایش دسترسی به محل و انجام اقداماتی درخصوص نظارت و مراقبت شهروندان و پلیس که از طریق محیط کالبدی صورت می‌گیرد، می‌توان در کاهش جرایم تأثیر مستقیم اعمال کرد (Gibson, v, 2016: 29). نظریه‌های محققان نسل دوم نظریات مرتبط با طراحی محیط نقش آن در پیشگیری از جرم در طول تاریخ با تحولات فراوانی روبه‌رو شد. درواقع با گذر زمان نقش تعیین‌کننده طراحی محیط در پیشگیری از وقوع جرم بیش از پیش مورد توجه قرار گرفت. دومین نسل از این نظریه‌پردازها در قالب رویکرد جلوگیری از جرایم به کمک طراحی محیط به میدان آمدند. این نسل بر شرایط پیرامون یک حادثه جرم تمرکز دارد تا روی عامل جرم (Cozens & Love, 2015: 14). جفری (۱۹۷۱) اظهار داشت که علل اجتماعی جرم بیش‌ازحد بوده‌است و عوامل بیولوژیکی و محیطی جرم نیاز به بررسی دارند. جفری عبارت

که به کمک آن می‌توان فضا را به‌صورت طبیعی مورد نظارت قرار داد. وی به دنبال خصوصیات شکلی فضا است که حضور مردم و به‌تبع آن احساس ایمنی را افزایش می‌دهد. امنیت موجب حضور و سرزندگی در عرصه‌های همگانی می‌شود، امنیت را می‌توان به‌عنوان میزان محافظت در برابر خطر یا فعالیت‌های مجرمانه توصیف کرد (لطفی و جمشیدی، ۱۳۹۳: ۴). کمبود امنیت، در معرض خطر بودن و ترس از قربانی شدن، استفاده از قلمرو فضای عمومی و خلق عرصه‌های شهری موفق را مورد تهدید قرار می‌دهد. درجایی که مردم احساس عدم‌آسایش می‌کنند یا می‌ترسند، قلمرو عرصه عمومی تنزل می‌کند. عدم‌استفاده بعضی فضاها گاهی مربوط به ترس از حضور در آن فضاهاست. کوچه‌های تاریک، فضاهای خلوت یا خیلی شلوغی که با آدم‌های ناجور پر شده‌اند، همچنین فضاهایی که اتفاقات خاصی در آن ممکن است رخ دهد، ازجمله این فضاهاست. پیاده‌روهای کم‌عرض و ورودی به مکان‌هایی که توسط گدایان، ولگردها و جوانان، بسته یا سد می‌شوند نیز ازجمله این فضاها هستند (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰). در آمریکا، در اواخر دهه ۱۹۶۱ و اوایل دهه ۱۹۷۱، آمار و میزان جرم به‌طرز بی‌سابقه‌ای افزایش یافت و براساس راه‌حل‌های نظری پیشنهادی، نظریه محققان نسل اول و نسل دوم شکل گرفتند. از شاخص‌ترین محققان نسل اول جیکوبز (۱۹۶۱) اصطلاح «چشم در خیابان‌ها» را به‌عنوان مؤلفه مهم برای ایجاد محله‌های خوب، ایمن و امن تعریف کرد. وی این ویژگی را به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین عواملی که باید در یک شهر خوب وجود داشته‌است، تعریف کرد. نظریه «فضاهای قابل‌دفاع» اسکار نیومن (۱۹۷۲). وی (۱۹۹۵) بر رابطه بین فضا و جرم تأکید دارد. وی مکانیسمی را پیشنهاد کرد که عمدتاً بر نظارت

«پیشگیری از جرم و جنایت را از طریق طراحی محیط» در کتاب خود با همین عنوان در سال ۱۹۷۱ ابداع کرد (Gibson, v, 2016: 31).

ویلسون و کلینگ (۱۹۸۲) در تئوری پنجره‌های شکسته به مقولهٔ پیشگیری از جرم با تمرکز بر روی آگاهی ساکنان از رفتارهای مشکوک، حفاظت از محیط و پیامدهای آن می‌پردازد (Alford, 2012: 1257). پل و پاتریشیا برانتینگهام (۱۹۷۷) در نظریهٔ هندسه جرایم به این مسئله دست یافتند که نیمی از بزه‌کاران در یک منطقهٔ بزرگ مانند شهر یا یک ناحیهٔ خاص بیشتر به صورت مخفی زندگی می‌کنند، همچنین به این موضوع دست یافتند که در پوسته محله نسبت به ساختمان‌های داخلی، جرایم بیشتری رخ می‌دهد (Wortley & Mazerolle, 2011: 79). بیل هیلیر (۱۹۹۹) به منظور اصلاح مناطق شهری از طریق طراحی شهر، نظرات خود را در قالب تئوری چیدمان فضا مطرح ساخت (Gibson, v, 2016: 40).

پیشینه

در ارتباط با مبحث پژوهش، هیچ مطالعه‌ای در شهر بندرعباس انجام نشده است، اما به صورت مستقل در مورد هر کدام از مباحث، تحقیقاتی نگاشته شده که می‌توان به موضوعاتی پیرامون ریخت شهری، عرصه‌های همگانی و امنیت که در ذیل به آن‌ها اشاره شده است، پرداخت. ویتوراولیویرا^۱ (۲۰۱۶) در کتاب «مورفولوژی شهری» به مطالعهٔ شکل‌های شهری و عوامل و فرایندهای مسئول برای تغییر آن‌ها اشاره دارد و عنوان می‌کند که ریخت و شکل شهر به مؤلفه‌های کالبدی اصلی شهر که به شهر، شکل و ساختار می‌دهند، بستگی دارد. بنجامین ویس^۲ (۲۰۱۸) در کتابی با عنوان «شکل‌گیری شهرهایی از مرزهای زندگی اجتماعی در فرم شهر» ادعان می‌دارد

که طراحی فضایی شهرها (ساخت‌وساز و کالبدی آن‌ها) تعیین‌کنندهٔ زندگی اجتماعی در شهرها و متعاقباً توسعهٔ آن است. برای اینکه بتوانیم در توسعهٔ مستمر شهرها و روش‌های زندگی شهری سهم مثبتی داشته باشیم، باید درک بهتری روابط جامعه و فضا و ماهیت سکونت در محیطی از ساخت خودمان نیاز داریم. مایکل لاین^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «حمایت از تعامل بین نسلی: دسترسی به فضای عمومی شهری» عنوان می‌کند: در طول تاریخ، انسان محیط را به گونه‌ای تغییر داده است که زندگی را آسان‌تر می‌کند. در این مطالعه نقشی را که فضاهای شهری از قبیل پلازا، مراکز، پارک‌ها و خیابان‌ها می‌توانند در تعاملات بین نسلی نقش مثبت را ایفا کنند، مورد بررسی قرار داده است. نیکیتا بهارگاوا^۴ (۲۰۱۴) در مطالعه‌ای با عنوان «احساس امنیت زنان در مکان‌های عمومی» به بررسی موضوع درک زنان از ایمنی در اماکن عمومی می‌پردازد. این مطالعه در شهر دهلی، شهری بدنام در حوزهٔ خشونت جنسیتی انجام شده است. شرکت لولین دیویسن^۵ (۲۰۱۰) در پژوهش «مکان‌های امن» نقش مؤثر طراحی مناسب و منطقی در ایجاد اماکن مطلوب برای زندگی، فعالیت و تفریح با علم به امنیت مکان می‌پردازد. صرف‌نظر از ساخت‌وسازهای جدید یا بازسازی مناطق کنونی، ملاحظات اصول طراحی می‌تواند موجب بهبود امنیت مناطق برای افراد و دارایی‌هایشان و نیز کیفیت محیط پیرامونی شود.

بهبادفر و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «الگوواره‌ای برای مورفولوژی شهری به منظور آفرینش عرصهٔ عمومی سرزنده (شاد)» به بررسی عناصر اصلی سازنده ریخت‌شناسی شهری با نگاه ساختارگرایانه و ویژگی‌های فضای شهری سرزنده می‌پردازد. اسماعیل

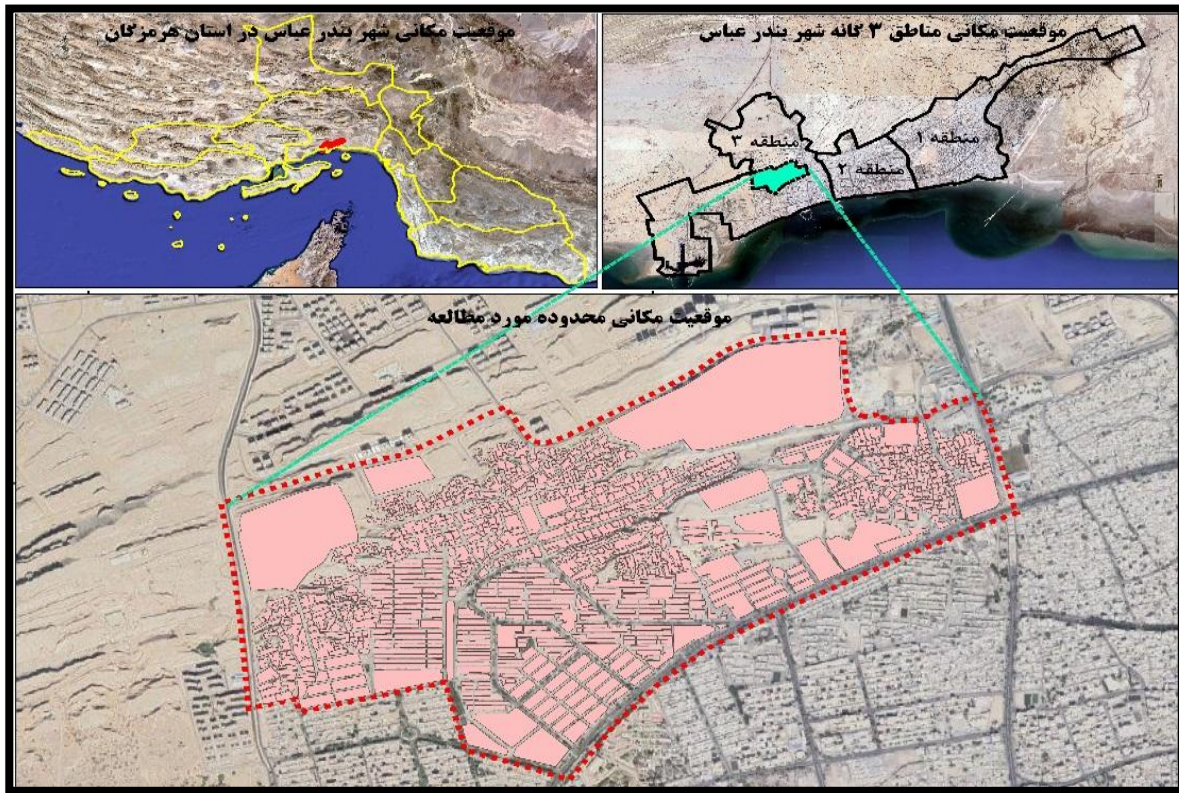
۵۷ دقیقه شمالی از نصف‌النهار گرینویچ واقع شده‌است. این شهر از شمال با شهر فین، از شرق با شهر قلعه قاضی و تخت و از غرب با شهرستان بندر خمیر همسایه بوده و جنوب آن را آب‌های گرم خلیج فارس دربرگرفته است (گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان هرمزگان سال، ۱۳۹۸: ۱۳). شهر بندرعباس از اوایل دهه ۴۰ در پروسه توسعه‌ای خاص توسعه‌ای که شرایط ژئوپلیتیک آن ایجاب می‌کرد، قرار گرفت و این امر موجب رشد صنایع و امکانات بندری در این شهر شد (مهندسان مشاور توسعه و آمایش البرز، ۱۳۹۱: ۹). جمعیت ۱۷۷۱ نفری شهر بندرعباس در سال ۱۳۳۵ به ۳۷۹۵۱۳ نفر در سال ۱۳۸۵ رسید؛ این درحالی است که در سال ۱۳۹۵ جمعیت این شهر به ۵۲۶۶۴۸ رسید (آمایش استان هرمزگان، ۱۳۹۷: ۶). محدوده دو هزار (شکل ۱) در نیمه نخست دهه ۱۳۵۰ با هدف تأمین مسکن کارگران و کارمندانی احداث شد که قرار بود همراه توسعه سریع بندرعباس به‌عنوان یکی از بنادر اصلی کشور در این شهر اسکان یابند (مهندسان مشاور توسعه و آمایش البرز، ۱۳۹۱: ۱۰). محله دوهزار یکی از محلات قدیمی بندرعباس است و به‌واسطه وضعیت نامناسب اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و همچنین کالبدی در بین محلات بندرعباس از رتبه بالایی برخوردار است. بیشتر ساکنان این محله از افراد فقیر و تنگدست هستند که از راه‌های غیرمعارف امرار معاش می‌کنند (عامری و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۵). جمعیت این محله در سرشماری ۱۳۹۵، برابر با ۱۸۵۹۵ نفر است. وسعت این محله ۸۵ هکتار است و ۲۰۸ درصد جمعیت شهر را در خود جای داده‌است (آمایش استان هرمزگان، ۱۳۹۷: ۱۳).

صالحی (۱۳۹۰) در کتاب «برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری» رویکرد محیطی را رویکرد هدفمند درجهت طراحی کارآمد و هوشمندانه معرفی می‌کند و مؤلفه‌های محیطی با به‌کارگیری بهینه محیط مصنوع را در کاهش جرایم مؤثر می‌داند و همچنین اذعان دارد که این مؤلفه‌ها به‌طور مؤثری در افزایش سرمایه اجتماعی، بهبود کیفیت زندگی و افزایش میزان رضایت شهروندی و بهبود رفاه اجتماعی جامعه، تأثیرگذار است.

قره‌گزی بیگی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «الگوواره‌های برای مورفولوژی شهری در عرصه‌های همگانی پاسخ‌ده» به شناخت و واکاوی عناصر کالبدی ریخت شهر محله چیدر منطقه یک تهران می‌پردازد هدف از پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه‌ها و مکاتب ریخت‌شناسی شهری به‌منظور شناخت اجزای ریخت شهری تشکیل‌دهنده عرصه همگانی، استخراج متدهای تحلیلی مناسب و نهایتاً هدف کاربردی آن، تحلیلی پارادایمیک بر ریخت‌شناسی شهری به‌منظور معرفی عرصه همگانی پاسخ‌ده است.

قلمرو پژوهش

شهرستان بندرعباس در شمال تنگه هرمز قرار دارد. وسعت آن ۲۷۳۱۶ کیلومتر مربع است. این شهرستان از سمت شمال به شهرستان حاجی‌آباد و از سمت شرق به شهرستان‌های میناب و رودان از غرب به شهرستان بندرلنگه و از جنوب به خلیج فارس و جزیره قشم محدود است. مرکز این شهرستان، شهر بندرعباس است که از لحاظ موقعیت جغرافیایی در طول ۵۳ درجه و ۴۱ دقیقه تا ۵۹ درجه و ۱۵ دقیقه شرقی و عرض ۲۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۲۸ درجه و

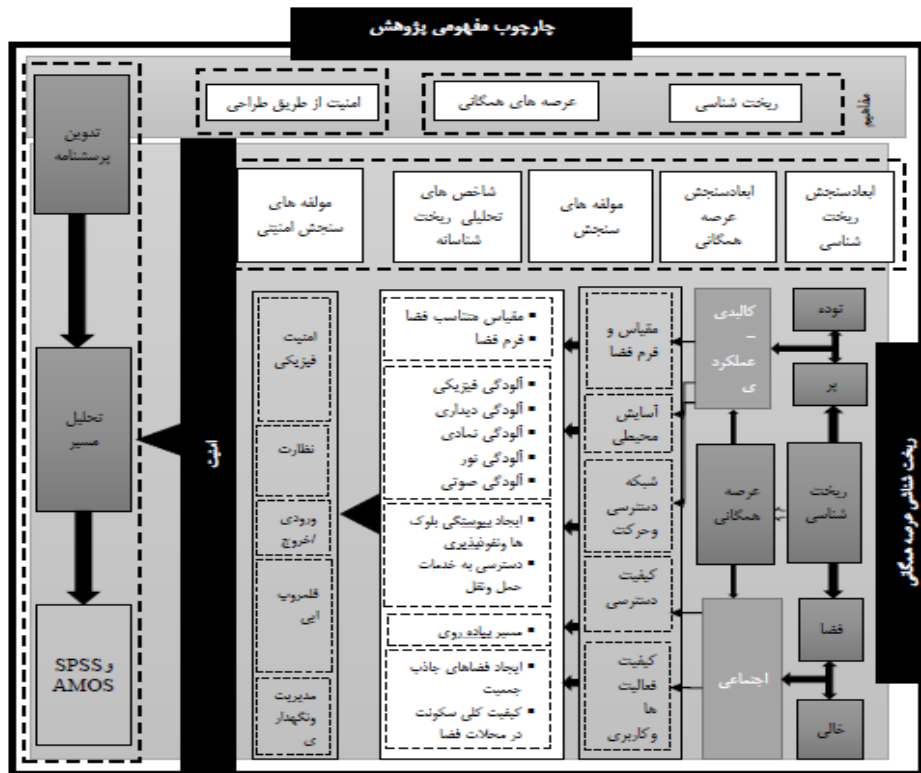
شکل ۱: قلمرو مورد مطالعه

تهیه و ترسیم: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

چارچوب نظری پژوهش

اکتشاف، درگیری غیرفعال با محیط و درگیری فعال با محیط است. ابعاد سنجش ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی را می‌توان به دو دسته توده (پر) و فضا (خالی) تقسیم‌بندی کرد. در تحلیل بخش پر فضا «مقیاس و فرم فضا»، «آسایش محیطی» و «شبکه حرکت و دسترسی» و در تحلیل بخش خالی ساخت «کیفیت دسترسی» و «کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین» مطرح می‌شود.

عرصه‌های همگانی از دو بُعد اصلی کالبدی و اجتماعی تشکیل شده‌اند و شناخت عرصه شهری با شناختن دو بُعد قابل فهم است: بُعد کالبدی- عملکردی فرم که شامل مؤلفه‌های مختلف ریخت شهری و روابط بین آنهاست و بُعد اجتماعی فرم که نماینده فعالیت‌های مردم به‌عنوان استفاده‌کنندگان از عملکردهای مختلف شهری و روابط و تعاملات بین آنهاست. مهم‌ترین حضور مردم در عرصه‌های همگانی: استراحت، آسایش،

شکل ۲: مدل مفهومی پژوهش

تهیه و ترسیم: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

روش تحقیق

در این پژوهش روش تحقیق برحسب هدف، کاربردی و از لحاظ گردآوری اطلاعات، از نوع مطالعات اسنادی- کتابخانه‌ای و پیمایشی است. پس از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها را در قالب دو بخش تحلیل توصیفی و آمار استنباطی مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار داده و نتایج نهایی ارائه شده‌است. جامعه آماری پژوهش فوق ساکنان محله دو هزار (کوی ملت) بندر عباس است که براساس نمونه‌گیری کوکران تعداد ۳۷۶ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شده و مورد مصاحبه از طریق پرسشنامه قرار می‌گیرند. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده است. برای تدوین پرسشنامه پژوهش و سنجش روایی شاخص‌های استخراج‌شده از مبانی نظری، قضاوت‌های خبرگان از طریق تکنیک دلفی مورد بررسی قرار گرفته‌است. تابا استفاده از طیف لیکرت (کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲،

نظری ندارم=۳، موافقم=۴، کاملاً موافقم=۵) میزان موافقت هریک از متخصصان با گویه‌ها/شاخص‌های موردنظر مشخص شود که در مجموع متخصصان با ۷۷ گویه (میانگین بالاتر از ۲/۵ از ۵) از ۸۵ گویه استخراج شده، موافقت کردند. در نتیجه روایی محتوای پرسشنامه محقق‌ساخته توسط متخصصان و خبرگان مربوطه مورد تأیید قرار گرفت و پایایی گویه‌ها، پرسشنامه‌های نهایی، از طریق روش تعیین ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. از آنجاکه در تحقیقات میزان آلفای بالاتر از ۰/۷ نشانگر پایایی بالای سنجها یا گویه‌ها است، ضریب آلفای کرونباخ به‌دست آمده (۰/۹۵۰)، نشان می‌دهد که پایایی اکثر سؤالات در حد مطلوب بوده و بیانگر هم‌سازی و پایداری درونی بالای سنجها است. در ادامه شاخص‌ها، زیرشاخص‌ها و ضریب پایایی به تفکیک در (جدول ۱) آورده شده‌است.

جدول ۱: شاخص‌ها و آلفای کرونباخ شاخص‌ها

تعداد نمونه	آلفای کرونباخ	مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها	نام متغیرها		
				مقیاس فرم فضا	کالبدی-عملکردی	متغیر مستقل
۳۷۶	۰/۷۲۵	۶	مقیاس متناسب فضا	مقیاس فرم فضا		
۳۷۶		۵	فرم کالبدی فضا			
۳۷۶	۰/۷۷۴	۴	ایجاد پیوستگی بلوک‌ها و نفوذپذیری مطلوب	شبکه حرکت و دسترسی		
۳۷۶		۵	دسترسی به خدمات حمل‌ونقل			
۳۷۶	۰/۸۵۸	۳	آلودگی محیطی (فیزیکی)	آسایش محیطی		
۳۷۶		۵	آلودگی دیداری			
۳۷۶		۳	آلودگی نمادی			
۳۷۶		۳	آلودگی صوتی			
۳۷۶		۵	آلودگی نور			
۳۷۶	۰/۷۰۰	۳	مسیر پیاده‌روی	کیفیت دسترسی	اجتماعی	
۳۷۶	۰/۷۹۰	۴	کیفیت کلی سکونت در محلات فضا	کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین		
۳۷۶		۵	ایجاد فضاهای جاذب جمعیت			
۳۷۶	۰/۸۱۳	۲۶	امنیت شهری	کیفیت دسترسی	متغیر وابسته	
۳۷۶	۰/۹۵۰	۷۷	مجموع			

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

یافته‌های توصیفی

در این بخش از پژوهش به بررسی معیارها و زیرمعیارهای تدوین شده برای هریک از متغیرهای اصلی تحقیق به تفکیک ابعاد مطالعاتی پرداخته شده‌است. در این راستا از شاخص‌های مرکزی مانند میانگین، شاخص‌های پراکندگی و فراوانی برای یافته‌های تحقیق استفاده شده‌است.

مقیاس فرم و فضا

مقیاس متناسب فضا: مؤلفه‌ها مورد سنجش: عرصه‌های همگانی قابل‌درک، کمک‌خواهی در نقاط پرت، امکان دیده‌شدن در فضای زمین‌های بازی، تراکم و فشردگی در ایستگاه‌های حمل‌ونقل، تراکم و فشردگی در پیاده‌راه‌ها، رعایت فاصله در سکوها و

پس از گردآوری اطلاعات درباره متغیرهای پژوهش، پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده ساکنان محدوده مورد مطالعه، در نرم‌افزار AMOS و SPSS26 تجزیه و تحلیل شد. شاخص‌های پژوهش با بهره‌مندی از مبانی نظری پژوهش در قالب پنج متغیر مستقل و یک متغیر وابسته شناسایی شدند.

بحث و یافته‌ها

به منظور بررسی، شناسایی و تحلیل مسیر متغیرها بر یکدیگر و پاسخ‌دهی به هدف و سؤال اصلی پژوهش، از الگوی مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده شد. این مدل روابط بین متغیرها را با استفاده از ضرائب رگرسیونی به دست می‌آورد و همچنین به بررسی تحلیل مسیر متغیرها بر یکدیگر می‌پردازد.

پوشش گیاهی، نقشه قابل‌رؤیتی از موقعیت‌ها و مسیرهای عرصه‌های همگانی. میانگین ۲/۴۶ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط رو به ضعیف است.

- **آلودگی نمادی**؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: آثاری از تخریب (وندالیسم)، تحت‌نظر بودن عرصه‌های همگانی. میانگین ۲/۳۴ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط روبه‌ضعیف است.

- **آلودگی صوتی**؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: میزان عمومی آلودگی، منبع آلودگی صوتی در فاصله‌ای کمتر از ۵۰ متری، معابر فرعی و پرت منبع آلودگی در فاصله‌ای نزدیک. میانگین ۲/۳۷ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط روبه‌ضعیف است.

- **آلودگی نور**؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: وضعیت کلی نور محله دو هزار و عرصه‌های همگانی، لامپ‌های سوخته و شکسته، روشنایی پیاده‌روها، رؤیت‌پذیری علائم راهنما، گوشه‌های تاریک. میانگین ۳/۲۳ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط روبه‌خوب است.

کیفیت دسترسی

- مسیر پیاده‌روی: مؤلفه‌های سنجیده‌شده، مشوق درجهت فعالیت‌های فرهنگی و تفریحی یا قدم‌زدن در شب، فعالیت‌های برنامه‌ریزی‌شده شبانه از جمله بازی‌های ورزشی یا پیاده‌روی جمعی، فعالیت‌هایی با جریان دائمی در مسیر عابران پیاده است. میانگین ۱/۴۴ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت ضعیف است.

کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین

- کیفیت کلی سکونت: مؤلفه‌های سنجیده‌شده، سطح کیفیت توسعه شهری محله، تأثیر تراکم جمعیت بر روی امنیت اجتماعی، بین ساختمان‌های مسکونی؛

نیمکت‌ها است. میانگین وضعیت مقیاس متناسب فضا ۲/۶۱ در بازه ۱ تا ۵ است که در وضعیت متوسط رو به ضعیف قرار دارد.

- فرم کالبدی فضا: مؤلفه‌های مورد سنجش: شکاف و فضاهای خالی قابل‌رؤیت، عناصر غیرکالبدی مانع دید، بالکن و پنجره‌های مشرف به عرصه‌های همگانی، خوانایی فرم‌های کالبدی و مشاهده معابر فرعی از زوایای مانع دید است. میانگین فرم کالبدی فضا ۲/۰۱ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت ضعیف است.

شبکه حرکت و دسترسی

- پیوستگی و نفوذپذیری؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: کنترل نفوذپذیری موتورسیکلت، کوچه‌های مسکونی بن‌باز، کوچه‌های مسکونی بن‌بست، پارکینگ‌های عمومی و خصوصی برای حفظ امنیت است. میانگین ۱/۵۸ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت ضعیف است.

- خدمات حمل‌ونقل؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: حمل‌ونقل عمومی برای جابه‌جایی مردم از سایر نقاط محله، حمل‌ونقل عمومی شبانه، وسائط نقلیه متعارف و رسمی، دسترسی سالمندان، کودکان و زنان به خدمات حمل‌ونقل عمومی. میانگین ۱/۷ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت ضعیف است.

آسایش محیطی

- **آلودگی محیطی**؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: جمع‌آوری سریع آشغال‌ها، ظروف آشغال کافی و مناسب، مجاری فاضلاب تمیز. میانگین ۲/۱ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت ضعیف است.

- **آلودگی دیداری**؛ مؤلفه‌های مورد سنجش: ساختمان‌هایی با پنجره‌های شکسته، ساختمان‌هایی با ظاهر و نمای کثیف و مخدوش، نماها و عناصر کالبدی هماهنگی و ریتم، وضعیت کف‌سازی، وضعیت مبلمان شهری و

پیاپیاده‌روها برای توسعه فعالیت رستوران‌ها، کافه‌ها، گذران اوقات فراغت کوتاه جوانان است. میانگین ۲/۳۷ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط رو به ضعیف است. لازم است تا قبل از پرداختن به یافته‌های تحلیلی و استنباطی، بررسی متغیرها و نوع توزیع متغیرها مشخص شود. با توجه به (جدول ۲) مقادیر مربوط به چولگی در بازه (+۳ و -۳) و مقادیر مربوط به کشیدگی در بازه (+۱۰ و -۱۰) قرار دارد و برطبق نتایج جدولی داده‌ها از توزیع نرمال پیروی می‌کنند.

زمین‌ها و مکان‌های متروک و مخروبه، موقعیت‌هایی را برای بازی کودکان نزدیک محل سکونت است. میانگین ۲/۵۵ در بازه ۱ تا ۵ و وضعیت متوسط روبه‌ضعیف است.

-ایجاد فضاهای جاذب: مؤلفه‌های سنجیده‌شده، کاربری‌هایی که منجر به نظارت غیررسمی و برقراری ارتباط متقابل افراد در طول شبانه‌روز، کاربری‌هایی افزایش‌دهنده ریسک مجرمان، کاربری‌هایی افزایش‌دهنده ریسک شهروندان و ترس آنان از وقوع جرم، فضای کافی در

جدول ۲: بررسی نرمال بودن متغیرها

نام متغیر	انحراف معیار	واریانس	چولگی	کشیدگی
مقیاس فرم و فضا	مقیاس متناسب فضا	۴۱/۶۶۱	-۰/۰۲۲	-۱/۰۵۶
	فرم کالبدی فضا	۱۷/۸۷۸	-۰/۰۷۹	۰/۲
شبکه حرکت و دسترسی	پیوستگی و نفوذپذیری	۱۳/۸۴۳	-۱/۵۶۹	۱/۴۲۱
	خدمات حمل‌ونقل	۲۳/۱۶	-۱/۲۹۴	۰/۶۷۸
آسایش محیطی	آلودگی محیطی	۶/۸۲۷	-۰/۵۲۴	-۰/۲۹۶
	آلودگی دیداری	۱۵/۹۷	-۰/۱۰۸	-۰/۲۸۲
	آلودگی نمادی	۲/۶۹۵	-۰/۱۱۴	-۰/۲۹۸
	آلودگی صوتی	۷/۴۳۱	-۰/۱۶۵	-۰/۷۲۲
کیفیت دسترسی	آلودگی نور	۱۲/۷۵۳	-۰/۰۸	-۰/۴۰۴
	مسیر پیاده‌روی	۵/۸۸۳	-۱/۹۰۷	۲/۸۷۹
	کیفیت کلی سکونت	۲۹/۶۷۱	-۰/۳۸۷	-۱/۲۷۸
امنیت شهری	ایجاد فضاهای جاذب جمعیت	۳۳/۹۹۱	-۰/۴۴۳	-۰/۸۵۷
	امنیت فیزیکی	۲۱/۳۶۲	-۰/۵۱۹	-۰/۵۰۶
	نظارت	۱۴/۰۲۵	-۰/۸۶۹	۰/۱۵۲
	ورودی/ خروجی	۵/۲۳۲	۰/۳۰۲	۰/۲۲۸
	قلمروپایی	۵/۸۷	-۰/۶۶	-۰/۱۸۳
مدیریت و نگهداری	۱۶/۵۵۸	-۱/۰۱۱	۰/۲۶۳	۴/۰۶۹

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

رابطه خطی بین متغیرهاست. توجه کنید که ممکن است دو متغیر رابطه داشته باشند؛ ولی این رابطه خطی نباشد. برای یافتن همبستگی میان دو متغیر، با توجه

یافته‌های استنباطی

اکثر اوقات پژوهشگران مایلند بدانند که بین دو یا چند متغیر چه ارتباطی وجود دارد. همبستگی، اندازه

برازش الگو

مهم‌ترین مرحله در تجزیه و تحلیل آماری، ارزیابی برازش الگو به داده‌هاست؛ بنابراین پیش از انجام هرگونه روابط علی میان سازه‌ها، لازم است برازش الگوبه داده‌ها تأیید شود. به عقیده صاحب‌نظران آماری اگر سهم‌معیار از معیارهای پژوهش در وضعیت مطلوبی قرار گیرد. مدل از برازش خوبی برخوردار است؛ بنابراین با توجه به مطالب بالا می‌توان نتیجه گرفت که شاخص‌های کلی (جدول ۳) نشان از برازش خوب الگو توسط داده‌ها دارد یا به عبارتی دیگر می‌توان گفت که داده‌های جمع‌آوری شده به‌خوبی الگو را مورد حمایت قرار می‌دهد.

به نوع متغیر مورد مطالعه تصمیم می‌گیریم که از کدام روش استفاده کنیم. زمانی از همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم که هر دو متغیرمان کمی بوده و از توزیع نرمال پیروی کنند. در قسمت قبل مشاهده کردیم با توجه به ضرایب چولگی و کشیدگی فرض نرمال بودن داده‌ها برای همه متغیرهای تحقیق تأیید می‌شود؛ بنابراین برای بررسی ارتباط بین متغیرهای تحقیق از ضریب همبستگی پیرسون استفاده می‌کنیم. ضریب همبستگی میان متغیر وابسته «امنیت شهری» با متغیرهای مقیاس فرم و فضا ($r=0/596$)، شبکه حرکت و دسترسی ($r=0/683$)، آسایش محیطی ($r=0/506$)، کیفیت دسترسی ($r=0/550$) و کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین ($r=0/623$) در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار است.

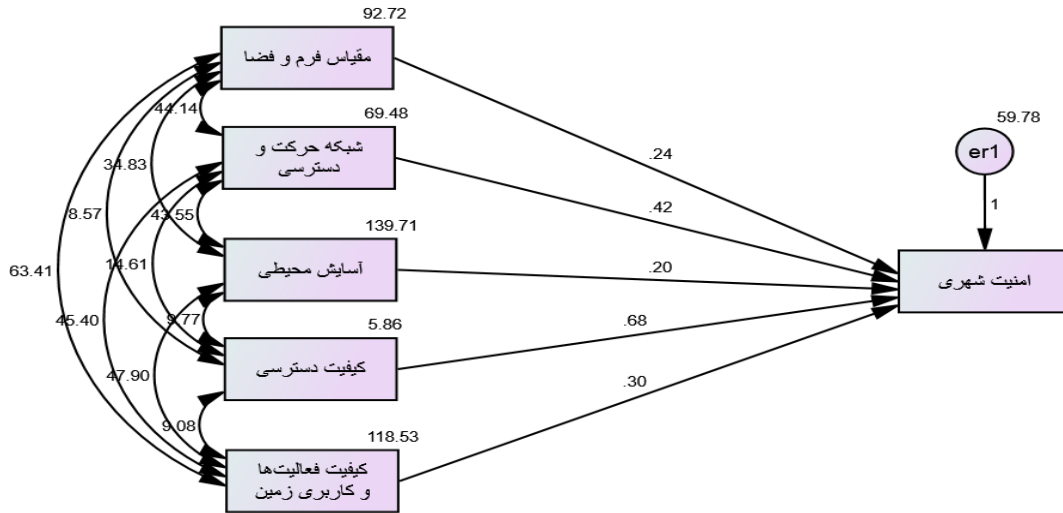
جدول ۳: شاخص‌های برازش

نام آزمون	توضیحات	مقادیر قابل قبول	مقادیر به‌دست‌آمده
χ^2/df	کای اسکورنسبی	$3 < \text{خوب}$ $5 < \text{قابل قبول}$	۲/۴۷۹
RMR	ریشه میانگین مجذور باقی‌مانده‌ها	$< 0/1$	۰/۰۸۹
GFI	شاخص نیکویی برازش	$> 0/9$	۰/۹۷۲
AGFI	شاخص نیکویی برازش اصلاح‌شده	$> 0/9$	۰/۹۱۷
NFI	شاخص برازندگی تعدیل‌یافته	$> 0/9$	۰/۹۶۹
RFI	شاخص برازش نسبی	$> 0/9$	۰/۹۳۱
IFI	شاخص برازش نرم	$> 0/9$	۰/۹۷۰
TLI	شاخص برازش توکر-لویس	$> 0/9$	۰/۹۴۰
CFI	شاخص برازش مقایسه‌ای	$> 0/9$	۰/۹۶۹
RMSEA	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	$0/08 < \text{خوب}$ $0/1 > \text{ضعیف}$	۰/۰۸۴

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

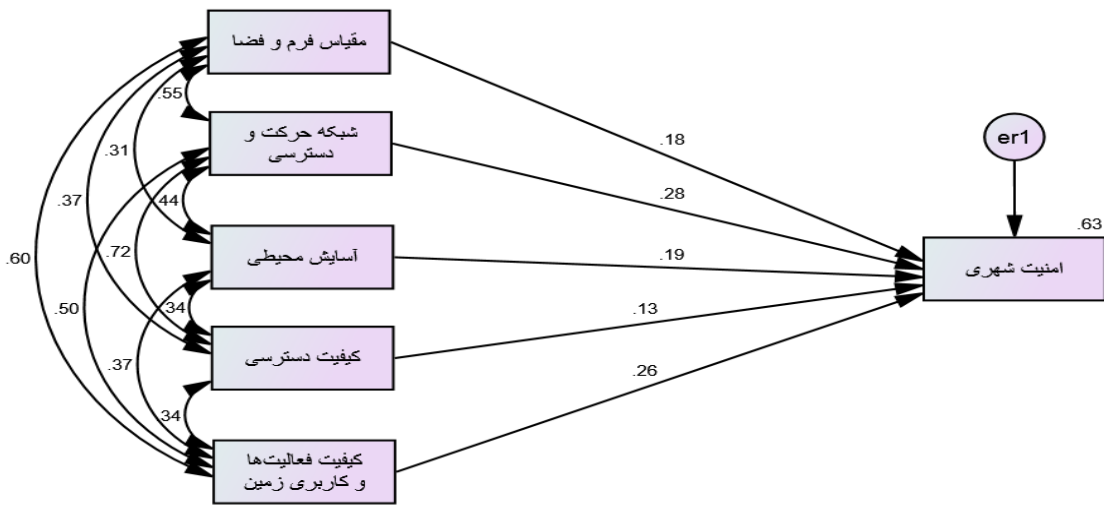
نشان از مطابقت این ساختار با داده‌ها دارد. الگوی معادلات ساختاری به همراه ضرایب رگرسیونی در (شکل ۳) ارائه شده‌است.

پس از اطمینان از قابل قبول بودن اندازه‌گیری، معادله ساختاری تدوین و جهت ارزیابی صحت نتایج، مدل‌سازی در AMOS اجرا شد. نتایج برازش کلی

شکل ۳: مقادیر استاندارد شده مدل اثر مستقیم متغیرها بر روی امنیت شهری

تهیه و ترسیم: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

شکل ۴: مقادیر برآورد شده مدل اثر مستقیم متغیرها بر روی امنیت شهری

تهیه و ترسیم: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

است. با استفاده از تحلیل مسیر و نرم‌افزار آموس، قدرت پیش‌بینی «امنیت شهری» توسط هر یک از متغیرهای مستقل مقیاس فرم و فضا، شبکه حرکت و دسترسی، آسایش محیطی، کیفیت دسترسی و کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین مورد بررسی قرار گرفت و نتیجه در (جدول ۴) قابل مشاهده است.

پس از بررسی و تأیید الگو، برای آزمون معناداری روابط اولین و اساسی‌ترین معیار، ضرایب معنی‌داری t یا همان مقادیر t -values است. ابتدایی‌ترین معیار برای سنجش رابطه بین عامل‌ها در مدل، اعداد معنی‌داری t است. در صورتی که مقدار این اعداد از $1/96$ بیشتر شود، نشان از صحت رابطه بین متغیرها

جدول ۴: وزن‌های رگرسیونی (ضرایب ساختاری) عادی و استاندارد شده

نام مسیر	مقدار برآورد	مقدار استاندارد شده	خطای استاندارد	T	P	نتیجه
مقیاس فرم و فضا بر امنیت شهری	۰/۲۳۷	۰/۱۸۱	۰/۰۶۱	۳/۹۱۵	کوچک‌تر از ۰/۰۰۱	تأیید
شبکه حرکت و دسترسی بر امنیت شهری	۰/۴۱۸	۰/۲۷۶	۰/۰۸۸	۴/۷۸	کوچک‌تر از ۰/۰۰۱	تأیید
آسایش محیطی بر امنیت شهری	۰/۲	۰/۱۸۷	۰/۰۴۲	۴/۷۹۴	کوچک‌تر از ۰/۰۰۱	تأیید
کیفیت دسترسی بر امنیت شهری	۰/۶۸۱	۰/۱۳۱	۰/۲۶	۲/۶۲	۰/۰۰۹	تأیید
کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین بر امنیت شهری	۰/۳۰۲	۰/۲۶	۰/۰۵۳	۵/۷۵۳	کوچک‌تر از ۰/۰۰۱	تأیید

مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۰

نتایج (جدول ۴) بیانگر مقادیر اثر مستقیم متغیرها بر روی امنیت شهری است. براساس نتایج متغیرهای مقیاس و فرم فضا ($P < 0/050$ و $\beta = 0/181$)، آسایش محیطی ($P < 0/050$ و $\beta = 0/187$)، شبکه حرکت و دسترسی ($P < 0/050$ و $\beta = 0/276$)، کیفیت دسترسی ($P < 0/050$ و $\beta = 0/131$) و کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین ($P < 0/050$ و $\beta = 0/260$) بر روی امنیت شهری اثر مستقیم معناداری دارند. با توجه به نتایج تحلیل مسیر می‌توان گفت مهم‌ترین مؤلفه ریخت‌شناسانه عرصه همگانی تأثیرگذار در افزایش امنیت محله دوهزار شهر بندرعباس، شاخص شبکه حرکت و دسترسی با ضریب مسیر (۰/۲۸۰) است. شاخص کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین با ضریب مسیر (۰/۲۶۰) در اولویت بعدی، شاخص آسایش محیطی با ضریب مسیر (۰/۱۹۰)، مقیاس و فرم فضا با ضریب مسیر (۰/۱۸۰) و کیفیت دسترسی با ضریب مسیر (۰/۱۳۰) در مرتبه‌های بعدی قرار می‌گیرند.

نتیجه

امنیت از مهم‌ترین دغدغه‌ها و نیازهای اساسی برای زندگی بشر است. بر پایه پژوهش‌های انجام‌شده، رابطه مستقیمی بین امنیت و عملکرد موفق عرصه‌های همگانی (عمومی) وجود دارد. عرصه‌های همگانی از جمله متغیرهای مهم تأثیرگذار بر رضایت شهروندان هستند. در پژوهش حاضر، با در نظر گرفتن شاخص‌هایی که به‌نوعی منجر به عملکرد موفق عرصه‌های همگانی بوده‌اند، این نتیجه را دربردارد که

در برنامه‌ریزی و طراحی شهری برای دستیابی به محیط‌های شهری انسانی‌تر باید شرایط را به گونه‌ای فراهم آورد که همه گروه‌های انسانی شرایط حضور در عرصه‌های همگانی را داشته باشند. این پژوهش با هدف شناسایی شاخص‌ها و عوامل مؤثر بر امنیت شهری و تحلیل رابطه بین شاخص‌های ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی مؤثر بر ارتقای امنیت محله دوهزار شهر بندرعباس انجام گرفته‌است و در پاسخ به این سؤال که تأثیر مؤلفه‌های ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی بر امنیت شهری چگونه است؟ با توجه به رابطه مثبت و معنادار متغیرهای مستقل با متغیر وابسته به این جواب می‌رسیم که با افزایش هر یک از شاخص‌های ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی، امنیت شهری نیز افزایش می‌یابد و با توجه به یافته‌های پژوهش بیشترین شاخص تأثیرگذار بر امنیت، شاخص شبکه حرکت و دسترسی با زیرمعیار «پیوستگی و نفوذپذیری» و «خدمات حمل‌ونقل» است و کم‌ترین میزان تأثیرگذاری، کیفیت دسترسی با زیرمعیار «مسیر پیاده‌روی» را دارد. نکته قابل توجه آن است که شبکه حرکت و دسترسی بیشترین تأثیر را در ارتقاء امنیت محله دارند. با توجه به یافته‌های پژوهش ریخت‌شناسی عرصه‌های همگانی سعی دارد تا از طریق پنج رویکرد مقیاس و فرم فضا، شبکه حرکت و دسترسی، آسایش محیطی، کیفیت دسترسی و کیفیت فعالیت‌ها و کاربری زمین، امنیت را در عرصه‌های همگانی ارتقاء بخشد. مطالعات پژوهش نشان داد که در سال‌های اخیر به‌کارگیری اصول برنامه‌ریزی و طراحی شهری برای ارتقاء و ادراک امنیت

منابع

- امینی حاجی‌باشی، مهسا؛ محمود رضایی؛ علیرضا بندرآباد (۱۳۹۸). بررسی تطبیقی الگوی رایج ریخت‌شناسی شهرهای ایران و اروپا در دوره مقارن با اسلام (مطالعه موردی: شهر ری در ایران و سیه‌نا در ایتالیا). پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۵۱. شماره ۴. صفحات ۸۷۰-۸۵۳.
[doi:10.22059/jhgr.2017.237388.1007495](https://doi.org/10.22059/jhgr.2017.237388.1007495)
https://jhgr.ut.ac.ir/article_64339.html
- برنامه آمایش استان هرمزگان (۱۳۹۷). سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان هرمزگان، معاونت پژوهشی و فناوری.
<https://hormozgan.mporg.ir/amar/wid/>
- بهزادفر، مصطفی؛ حمید ماجدی؛ نگار قره‌گزی (۱۳۹۴). الگوهای برای مورفولوژی شهری به‌منظور آفرینش عرصه عمومی سرزنده (شاد)، همایش ملی معماری شهرسازی عمران و گردشگری توسعه پایدار شهری، قزوین.
<https://civilica.com/doc/403501>
- پورمحمدی، محمدرضا؛ میرستار صدرموسوی؛ سیروس جمالی (۱۳۹۰). واکوی مکتب‌های مورفولوژی شهری، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک. دوره ۲. شماره ۵. صفحات ۱۵-۱.
- <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=157461>
- تکلو، سمانه (۱۳۹۵). رابطه پیکربندی فضایی محیط و پهنه‌های فعالیتی ناامن (مطالعه موردی: محله وردآورد تهران)، نشریه هفت‌شهر. دوره ۴. شماره ۵۳ و ۵۴. صفحات ۸۷-۷۷.
http://www.haftshahrjournal.ir/article_24602.html
- جمالی، سیروس (۱۳۹۴). بررسی جایگاه گونه ریخت‌شناسی شهری در طرح‌های توسعه کالبدی ایران (مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز). مطالعات جغرافیایی مناطق خشک. دوره ۵. شماره ۱۹. صفحات ۱۰۲-۸۵.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=284369>

و کنترل ناهنجاری‌های اجتماعی بسیار مورد توجه قرار گرفته‌است. در آخر با توجه به موضوع، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

- صاحبان املاک و کلیه ساختمان‌های با کاربری مسکونی، اداری و تجاری که هم از بر اصلی و هم از بر جانبی به معابر محله دوهزار و خور دوهزار و پارک گل‌ها مشرف می‌شوند، مجاز باشند که علاوه بر تعبیه پنجره متناسب و ایجاد نمای مناسب و هماهنگ در نمای اصلی، بر روی نمای جانبی ساختمان مشرف به معبر نیز همین ترتیبات را رعایت کنند. به نحوی که از طریق نماهای جانبی ساختمان‌های مشرف بر عرصه‌های شهری نیز نظارت فراهم شود.

- شناسایی مکان‌های استقرار خلافاکاران و فروشندگان مواد مخدر در برخی از مناطق دوهزار و اصلاح فرم و ساختار کالبدی فضایی این‌گونه مکان‌ها در جهت نظارت اجتماعی بیشتر اکیداً توصیه می‌شود.

- در خیابان‌های محله در جهت نظارت اجتماعی بر فضا، ضروری است مدیریت شهری کیفیت‌های محیطی از قبیل کف‌سازی جوی و جدول، دفع آب‌های سطحی، فاضلاب، روشنایی و... را به‌گونه‌ای اصلاح و ساماندهی کند که قابلیت استفاده بیشتر و بهتر شهروندان را فراهم آورد.

- نفوذپذیری ترافیک عبوری در داخل بافت مسکونی و معابر محله دوهزار می‌بایست کنترل و این نوع از ترافیک به معابر منتهی‌الیه خارجی و پیرامونی محلات هدایت شود.

- مدیریت پسماند و جمع‌آوری زباله موظف شود که در هیچ‌یک از نقطه‌های عرصه‌های همگانی، معابر فرعی، نقاط بایر و ساختمان‌های مخروبه محله دوهزار زباله و مواد زائد به‌صورت انباشت حتی به‌صورت موقت و کوتاه‌مدت مشاهده نشود.

- مدیریت سیستم حمل‌ونقل عمومی متناسب با نیاز مردم محله، خدمات مکفی حمل‌ونقل عمومی ایمن، راحت، منظم، متنوع و ارزان را برای عموم مردم محله فراهم آورد.

- دانش‌پور، سید عبدالهادی؛ مریم روستا (۱۳۹۱). خوانش ساختار شهر؛ گامی به سوی شکل‌شناسی شهری. معماری و شهرسازی ایران. شماره ۴. صفحات ۴۵-۵۴.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=240824>.
- دولتیاربان، کامران؛ رسول سورشجانی؛ محسن شاطریان (۱۳۹۹). ارزیابی و سنجش شاخص‌های پایداری اجتماعی و نقش آن در رضایت‌مندی ساکنین شهر نورآباد با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری، فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. دوره ۱۱، شماره ۴۲. صفحات ۶۸-۵۵.
http://jupm.miau.ac.ir/article_4145.html?lang=fa.
- ذکاوت، کامران (۱۳۹۲). جایگاه سازمان کالبدی در طراحی شهری، نشریه صفا. دوره ۲۳. شماره ۱. صفحات ۹۰-۶۵.
https://soffeh.sbu.ac.ir/article_100190.html.
- شکوری اصل، شیده (۱۳۹۵). شناسایی ویژگی‌های محیطی تأثیرگذار بر احساس امنیت بانوان در فضاهای شهری (مطالعه موردی: محلات مخصوص و سلامت، منطقه ۱۱ شهر تهران)، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات شهری. دوره ۶، شماره ۲۱. صفحات ۹۱-۷۷.
https://urbstudies.uok.ac.ir/article_46004.html
- صالحی، اسماعیل (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی و طراحی محیطی امنیت در محیط زیست شهری، طرح مطالعاتی سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور.
<https://www.gisoom.com/book/1756652/%DA%A9%D8%AA%D8%A7%D8%A8-%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%B1%DB%8C%D8%B2%DB%8C-%D9%88-%D8%B7%D8%B1%D8%A7%D8%AD%DB%8C-%D9%85%D8%AD%DB%8C%D8%B7%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D9%86%DB%8C-%D8%AA-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D8%AD%DB%8C%D8%B7-%D8%B2%DB%8C%D8%B3%D8%AA-%D8%B4%D9%87%D8%B1%DB%8C/>
- علی‌پور کوهی، پانته‌آ (۱۳۹۸). ارائه الگوی انطباقی‌پذیر فرم شهری با شرایط اقلیمی، استاد راهنما: زهراسادات سعیده‌زرآبادی، استاد مشاور: حمید ماجدی، پایان‌نامه دکترا شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات، تهران.
<https://faculty.srbiau.ac.ir/z-zarabadi/fa/facultyThesis?page=2&sort=title>
- عامری سیاهویی، حمیدرضا؛ سعید تقوی گودرزی؛ مریم بیرانوندزاده (۱۳۹۰). رویکرد تحلیلی به بافت‌های نامناسب شهری بافت فرسوده شهر بندرعباس، آمایش محیط. دوره ۴، شماره ۱۲. صفحات ۴۵-۱۵.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=142975>
- فلکیان، نرجس؛ حسین صفری؛ علی کاظمی (۱۴۰۰). ریخت‌شناسی معماری معنماحور با استفاده از روش چیدمان فضا (مطالعه موردی: مسجد علی اصفهان)، دوره ۱۸، شماره ۹۶. صفحات ۴۴-۲۹.
http://geography.journals.iaugarmsar.ac.ir/article_681019_8bd736256856708da6b6e9aa.pdf.
- قزایی، فریبا؛ نفیسه رادجهانبانی؛ نازیلا رشیدپور (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری (نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران). معماری و شهرسازی آرمان شهر دوره ۳. شماره ۴. صفحات ۳۲-۱۷.
<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=154893>.
- قره‌گزلی بیگی، نگار؛ مصطفی بهزادفر؛ حمید ماجدی (۱۳۹۵). الگوواره‌ای برای مورفولوژی شهری در عرصه‌های همگانی پاسخ‌ده، چهارمین کنگره بین‌المللی عمران. معماری و توسعه شهری. تهران.
<https://civilica.com/doc/619980>.
- گزارش اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان هرمزگان سال ۱۳۹۶ سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان هرمزگان، معاونت هماهنگی برنامه و بودجه (۱۳۹۸).
<https://hormozgan.mporg.ir/d30f388a-d6c7-4251-aea9-5456ca752ae9/wid/9ba6e472-f2aa-42c5-a7d7-c2f851757ac8/id/a8d9a6ef-df16-48e0-a590-850544915af2/%DA%AF%D8%B2%D8%A7%D8%B1%D8%B4-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%D9%8A%D8%8C%D8%A7%D8%AC%D8%AA%D9%85%D8%A7%D8%B9%D9%8A-%D9%88-%D9%81%D8%B1%D9%87%D9%86%DA%AF%D9%8A-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D9%87%D8%B1%D9%85%D8%B2%DA%AF%D8%A7%D9%86-1396>
- لطفی، حیدر؛ هانیه جمشیدی (۱۳۹۳). احساس امنیت و ریخت‌شناسی شهری (مطالعه موردی: پیاده‌روهای شهر گرمسار)، هفتمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران (جغرافیای سیاسی شهر). تهران.
<https://civilica.com/doc/371312>

- Carmona, Matthew (2019). Public places urban spaces Principles for public space design, planning to do better. Urban Des Int <https://doi.org/10.1057/s41289-018-0070-3> <https://link.springer.com/article/10.1057/s41289-018-0070-3>.
- Carmona, M (2010). Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design: Routledge. <https://www.routledge.com/Public-Places-Urban-Spaces-The-Dimensions-of-Urban-Design/Carmona/p/book/9781138067783>.
- Cinar, Eylem Akman and Cubukcu, Ebru (2012). "The influence of micro scala environmental characteristics on crime and fear", Social and Behavioral Sciences, Procedia, 83-88. <file:///C:/Users/Copy%20Service/Downloads/the-influence-of-micro-scale-environmental-characteristics-on-crime-and-fear.pdf>.
- Cozens P, Love T (2015). A Review and Current Status of Crime Prevention through Environmental Design (CPTED). Journal of Planning Literature. 2015; 30(4): 393- 412. [doi:10.1177/0885412215595440](https://doi.org/10.1177/0885412215595440). <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0885412215595440?journalCode=jplb>.
- Conzen, M. R (2004). Thinking about urban form: papers on urban morphology, 1932-1998. Oxford; New York : Peter Lang, 2004. https://books.google.com/books/about/Thinking_about_Urban_Form.html?id=ykYsc8Uy3LQC.
- Gibson, Victoria (2016). Third Generation CPTED? Rethinking the Basis for Crime Prevention Strategies. Doctoral thesis, Northumbria University. This version was downloaded from Northumbria Research Link: <http://nrl.northumbria.ac.uk/27318/>.
- Kropf, K. (2014). Ambiguity in the definition of built form Urban Morphology, 18 (1). 41-57. https://www.researchgate.net/publication/289726246_Ambiguity_in_the_definition_of_built_form.
- ماجدی، حمید؛ فرح حبیب؛ بیتا باقری (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های مورفولوژیک در شکل‌گیری ساختار شهری تبریز در دوره قاجار و دوره پهلوی، فصلنامه علمی- پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۹، شماره ۴، صفحات ۳۸۸-۳۷۱. http://www.jgeoqeshm.ir/article_99062.html
- معروفی، سکینه؛ مژگان جعفری شمس‌آباد (۱۳۹۷). مطالعه تطبیقی نقش پیکربندی و چیدمان فضایی محله‌های شهری در میزان احساس امنیت ساکنان (نمونه موردی: محلات جهان‌شهر و مهرویلا در شهر کرج)، نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری. دوره ۹، شماره پیاپی ۳۴، صفحات ۱۳۱-۱۱۹. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=613956>
- مهربان، ساهره؛ حسین صفری؛ جمال‌الدین سهیلی (۱۴۰۰). تحلیل ریخت‌شناسی مدرسه دارالفنون با استفاده از تکنیک چیدمان فضا. دوره ۵، شماره ۹، صفحات ۲۷۹-۲۶۳. https://at.journals.ikiu.ac.ir/article_2120.html.
- مهندسان مشاور توسعه و آمایش البرز (۱۳۹۱). برنامه ساماندهی سکونتگاه‌های غیررسمی و اقدامات توانمندسازی اجتماعات آن‌ها با تأکید بر بهسازی شهری بندرعباس با دیدگاه شهرنگر. <https://www.shahrnegar.com/product/informalsettlement-bandarabbas>.

References

- Alford, R. P (2012). "Broken Windows Theory of International Corruption", Ohio State Law Journal, 5(73), 1253-1282. https://scholarship.law.nd.edu/law_faculty_scholarship/572/.
- Bhargava, Nikita(2014). Women's perception of Safety in Public Places Dissertation, School of Planning and Architecture, New Delhi, Guided by Ms. Mukta Naik. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:826168/FULLTEXT01.pdf>.

- Public Realm Design Guide A guide to creating good streets and spaces Supplementary Planning Document (2017). https://www.stroud.gov.uk/media/1738/chap8_ihca_designguidespa_2008.pdf.
- Scheer, B.C (2016). The epistemology of urban morphology, *Urban Morphology*, 17, 20. https://www.researchgate.net/publication/301359638_The_epistemology_of_urban_morphology.
- Shach-Pinsly & Ganor (2014). Security sensitivity index: Evaluating urban vulnerability, *Urban Design and Planning* . August 2014. DOI:10.1680/udap.13.00015. <https://www.researchgate.net/publication/271996427>.
- Vis, B.N (2018). *Cities Made of Boundaries: Mapping Social Life in Urban Form*. London, UCL Press. <https://doi.org/10.14324/111.9781787351059>. <https://www.jstor.org/stable/j.ctv513drk>
- Wortley, Richard & Lorraine Mazerolle (2011). *Environmental Criminology and Crime Analysis*. Routledge. Taylor and Francis Group. London and Newyork. <https://www.routledge.com/Environmental-Criminology-and-Crime-Analysis/Wortley-Townsley/p/book/9781138891135>.
- Kurniawati, Wakhidah (2011). Public Space for Marginal People” ASEAN Conference on Environment-Behaviour Studies, Savoy Homann Bidakara Bandung Hotel, Bandung, Indonesia, 15-17 June 2011. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042812005198>.
- Layne, Michael R (2010). Supporting Intergenerational Interaction: Affordance of Urban Public Space, A dissertation submitted to the Graduate Faculty of North Carolina State University, in partial fulfillment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy. <https://repository.lib.ncsu.edu/handle/1840.16/4834?show=full>.
- Liewelyn-Davies (Firm, 2010). Safer Places: the planning system and crime prevention. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/7784/147627.pdf.
- Oliveira, V (2016). Urban Morphology An Introduction to the Study of the Physical Form of Cities Pinho, P. and Oliviera, V. 2009a, Different Approaches to Urban Form, *Journal of Urbanism: International research on placemaking and urban sustainability* 2(2): 103-125. https://www.researchgate.net/publication/332848938_Urban_Morphology_An_Introduction_to_the_Study_of_the_Physical_Form_of_Cities_Persian_Translation.

